

NEKROLOG

LENKA NÉMETH VÍTOVÁ

Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

PROFESOR JARMIL PELIKÁN (1928–2017)

Profesor doktor filozofii (PhDr.) Jarmil Pelikán, kandydat nauk (CSc.), czeski polonista, szczególnie zasłużony dla rozwoju studiów i badań polonistycznych na uniwersytecie brneńskim, zmarł 14 grudnia 2017 r. w Brnie. W jego osobie utraciła czeska literaturoznawcza polonistka i slawistyka jednego z największych znawców historii literatury i kultury polskiej, znakomitego badacza kontaktów kultur polskiej i czeskiej oraz ich kontekstów słowiańskich, jak również wybitnego specjalistę z zakresu dziejów polskiego dramatu i teatru.

Jarmil Pelikán urodził się 23 listopada 1928 r. w morawskiej miejscowości Rovečné. W 1950 r. rozpoczął studia na filologii polskiej i rosyjskiej na uniwersytecie w Brnie, dwa lata później kontynuował je już w Warszawie i Krakowie. Na Uniwersytecie Jagiellońskim w 1955 r. ukończył studia, otrzymując stopień magistra filologii polskiej. Po studiach rozpoczął pracę na *Alma Mater*, w 1962 r. obronił pracę doktorską *Recepcja twórczości Juliusza Słowackiego w literaturze i społeczeństwie polskim w latach 1849–1867* (Praha 1963), a w 1969 r. habilitował się rozprawą *Juliusz Słowacki wśród Czechów* (Brno 1973). W kolejnych latach – poza pracą naukową – przyczynił się znacząco do stabilizacji i rozwoju brneńskich studiów polonistycznych, dążąc do ich maksymalnego uniezależnienia od ówczesnych nastrojów politycznych, w tym zwłaszcza nieprzychylnych Polsce. Jego nieprzeciętne kompetencje slawistyczne i komparatystyczne predysponowały go do funkcji kierownika Pracowni Literatur Słowiańskich, którą pełnił od 1978 aż do 1991 r. Warto podkreślić, że w niemałym stopniu to właśnie dzięki niemu polonistka, obok rusycystyki, stała się kluczowym kierunkiem nowo kształtującej się po 1989 r. brneńskiej slawistyki. W 1990 r. PhDr. Jarmil Pelikán, CSc. został mianowany profesorem literatur słowiańskich.

Praca naukowa prof. Jarmila Pelikána rozpoczęła się na polu badań recepcyjnych. Pierwsze dwie, wspomniane wyżej, książki jego autorstwa prezentują znakomity warsztat heurystyczny młodego wtedy badacza, jego umiejętności wnikliwej analizy i interpretacji recepcji z uwzględnieniem konkretnego środowiska kulturowego. Twórczość wybitnego polskiego wieszca znalazła w nim uważnego czytelnika, zaś kultury polska i czeska

wrażliwego pośrednika, który nieomylnie wykazał pogłosy twórczości Słowackiego pojawiające się w literaturze czeskiej oraz odbiorze krytycznoliterackim od czasów współczesnych poeci aż po czasy najnowsze. Doświadczenia uzyskane podczas tworzenia tych rozpraw stanowiły jeden z fundamentów przyszłej pracy Profesora.

Kolejne dzieła naukowe poświęcił prof. Jarmil Pelikán tematowi, który przerodził się w jego najistotniejszą pasję badawczą – polskiemu teatrowi i dramaturgii. Pierwsze teksty dotyczące tych zagadnień z perspektywy czasu można uznać za prace przygotowawcze – *Stručný nárys polského dramatu* (Praha 1971), *Poválečné polské drama* (Brno 1976), *Nástin dějin polské dramatiky* (Brno 1978). Jego wieloletnie badania zaowocowały ostatecznie pierwszą czeską monografią polskiego teatru: *Nástin dějin polského divadla* (Brno 1988). Autor przybliżył w niej czeskiemu czytelnikowi historię polskiego teatru od jego początków aż do lat czterdziestych XX w., otwierając tym samym generacjom polonistów, slawistów i teatrologów okno na świat polskiego dramatu. Należy dodać, że jego wiedza i fascynacja znalazła również swój wyraz w pogłębionych studiach dotyczących powyższych zagadnień (wprowadzenia pisane do wyborów tekstów S.I. Witkiewicza i J. Szaniawskiego, liczne artykuły).

Ogromne znaczenie dla przybliżania Czechom kultury polskiej (i *vice versa*¹) mają prace Profesora na temat stosunków polsko-czeskich. Tu można wskazać zarówno udział w przygotowaniu dzieł o charakterze encyklopedycznym – *Slovník spisovatelů – Polsko* (Praha 1974, red. O. Bartoš), *Slovník slovanských spisovatelů* (Praha 1984, red. I. Dorovský), *Slovník polských spisovatelů* (Praha 2000, red. L. Štěpán), jak też samodzielną autorską publikację *Purkyňova spolupráce s Poláky* (Brno 1990), poświęconą czeskiemu uczonemu, profesorowi fizjologii, który na uniwersytecie we Wrocławiu zrealizował znaczącą część swojej aktywnej pracy naukowej (1823–1850). Profesor Pelikán opracował również słownik polskich twórców dramatycznych, który pozostał w rękopisie.

Osiągnięcia naukowe prof. Jarmila Pelikána nie przysłoniły drugiej strony jego pracy wykładowcy akademickiego, tj. obowiązków dydaktycznych. Jego zajęcia od samego początku działalności na uniwersytecie brneńskim spotykały się z entuzjazmem – zakres i głębia wiedzy wywoływały u studentów tak podziw dla kompetencji prowadzącego, jak również przedmiotu wykładów, tzn. języka i kultury polskiej. Cechowała go ponadto rzadko spotykana kultura osobista, która skłaniała niegdyś do określania go mianem *arystokracji ducha*.

Profesor miał na swojej drodze zawodowej, jak również prywatnej wspaniałą towarzyszkę – prof. dr hab. Krystynę Kardyni-Pelikánovą, DrSc., wieloletniego pracownika brneńskiego oddziału Czeskiej Akademii Nauk. Poznali się już w czasach studiów, by później przez dziesięciolecia tworzyć *sui generis* brneński ośrodek polonistyczny, ceniony nie tylko w kraju, ale również w Polsce i ogólnie za granicą. Dzięki państwu Pelikánom miasto Brno zaznaczyło się na mapie zagranicznych ośrodków polonistycznych złotymi literami – przez kilka dziesięcioleci państwo Pelikánowie niestrudzenie wspierali młode generacje studentów i badaczy zainteresowanych polską literaturą, kulturą i historią.

Zasługi te zostały 5 marca 2015 r. w Brnie uroczysto wyróżnione – prof. Jarmil Pelikán i prof. Krystyna Kardyni-Pelikánová otrzymali z rąk ambasador Rzeczypospolitej Polskiej

¹ Bibliografia polskiej recepcji prac naukowych Jarmila Pelikána: <http://bazhum.muzhp.pl/autor/Pelik%C3%A1n/Jarmil/> (dostęp 01.03.2018).

w Republice Czeskiej ważne polskie odznaczenie państwowe, tj. Krzyż Kawalerski Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej.

Czeska polonistyka naukowa, posiadająca chlubne tradycje zainicjowane przez prof. Marjana Szyjkowskiego i kontynowane przez takie osobowości jak prof. Karel Krejčí, znalazła w osobie prof. Jarmila Pelikána kolejnego wybitnego następcę. Z chwilą jego śmierci czeska nauka poniosła wielką stratę.

Bibliografia

- Baron R., Madecki R., Malicki J., *Czeskie badania nad Polską w kontekście Europy Środkowej i Wschodniej*, Praha 2016.
- Benešová M., Rusin-Dybalska R., Zakopalová L. et al., *Proměny polonistiky. Tradice a výzvy polonistických studií*, Praha 2015.
- Madecki R., *Polacy i polonofile w historii Brna i południowych Moraw*, [w:] *Na styku kultury czeskiej i polskiej: dziedzictwo, kontynuacje, inspiracje*, red. M. Balowski, Poznań 2011, s. 63–77.
- Zemřel Prof. Jarmil Pelikán, veliký přítel a obdivovatel Polska*, https://praga.msz.gov.pl/cs/c/MOBILE/news/zemrel_prof_jarmil_pelikan_veliky_pritel_a_obdivovatel_polska, (dostęp 22.12.2017).
- Zmarł wielki przyjaciel Polski*, https://www.msz.gov.pl/pl/p/praga_cz_a_pl/c/MOBILE/aktualnosci/zmarl_wielki_przyjaciel_polski, (dostęp 22.12.2017).
- Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 listopada 2014 r. o nadaniu orderów i odznaczeń*, „Monitor Polski. Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej”, isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20150000112/O/M20150112.pdf, (dostęp 01.03.2018).

